

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІАГНОСТИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Гринько Павло Олегович

аспірант кафедри вищої математики та економіко-математичних методів Харківського національного економічного університету

імені Семена Кузнеця

пр. Науки 9А, м. Харків, Україна, 61166

email: grynko.po@i.ua ; ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5591-174X>

В результаті об'єктивної діагностики, яка ґрунтується на науковій основі та використовує інформаційно-аналітичні інструменти, виявляють реальні шляхи підвищення ефективності експортно-імпоротної діяльності підприємства. Предметом дослідження в статті є методичне забезпечення ефективності експортно-імпоротної діяльності підприємства. Мета статті полягає в обґрунтуванні методичного підходу щодо діагностики ефективності експортно-імпоротної діяльності сучасних промислових підприємств, які ведуть зовнішньоекономічну діяльність. Завдання: дослідження проблем діагностики ефективності експортно-імпоротної діяльності в умовах реального підприємства, а саме ПАТ «Турбоатом». Використовуються загальнонаукові методи: теоретико-логічний та системний аналізи – для обґрунтування системи показників ефективності експортно-імпоротної діяльності підприємства; методи побудови інтегральних показників – для визначення рівнів ефективності експортно-імпоротної діяльності та її структурної динаміки; факторний та регресійний аналізи – визначення впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовищ на рівні ефективності експортно-імпоротної діяльності; моделі кривих росту – для прогнозування значень частинних та інтегральних показників. Отримано такі результати: на основі запропонованих інструментів та обґрунтованої логіки етапів здійснення діагностики ефективності експортно-імпоротної діяльності розроблено методичний підхід щодо діагностики. Висновки: методичний підхід доцільно використовувати в управлінні ефективністю експортно-імпоротної діяльності підприємства та розробленні дієвого управлінського рішення.

Ключові слова: ефективність експортно-імпоротної діяльності, інформаційно-аналітичні інструменти, методичний підхід, управлінське рішення.

Актуальність теми дослідження. Сучасний стан економічного розвитку України досить складний, причинами чого є як кризовий стан економіки в цілому. Експортно-імпортерна діяльність забезпечує стійкий розвиток країн, регіонів та підприємств в сучасних умовах. Але ефективність експортно-імпоротної діяльності обумовлюється реалізацією всіх функцій управління нею, тому проблеми дослідження цієї діяльності є актуальними та необхідним. Це підтверджують такі статистичні дані: у першому півріччі 2019 р. експорт товарів становив 24469,0 млн.дол. США, або 105,2% порівняно із першим півріччям 2018р., імпорт – 28205,4 млн.дол., або 108,5%; негативне сальдо склало 3736,4 млн.дол. (у першому півріччі 2018р. також негативне – 2742,4 млн.дол.); коефіцієнт покриття експортом імпорту становив 0,87 (у першому півріччі 2018р. – 0,89) [1]. Подібні проблеми існують в багатьох країнах. Вирішувати ці проблеми слід на всіх рівнях управління: від підприємства до країни.

Ступінь наукової розробки та джерельна база проблеми. Вирішенню проблем ефективності експортно-імпоротної діяльності приділялось багато уваги в роботах як закордонних вчених, так і вітчизняних. Зокрема питання управління експортно-імпоротною діяльністю розглядалися у працях Спірідона Прелей, Манх Куанг Дан, Кука С, Ватсона П, Стояна М., Райпа Дж., Драгхечу, А. А. Мазаракі, Т. М. Мельник, В. В. Юхименко, В. П. Андришин, А. Дунської,

І. О. Баранніка, Л. М. Малярець, О. Г. Мельник, Л. Д. Чалапко (Калник), О. В. Шкурупія та інші [2 - 9]. Вчені акцентують увагу на окремих аспектах управління експортно-імпоротною діяльністю, а питання її ефективності та діагностики залишаються поза увагою.

Метою статті є обґрунтування методичного підходу щодо діагностики ефективності експортно-імпоротної діяльності промислових підприємств, які ведуть зовнішньоекономічну діяльність.

Результати дослідження. Для здійснення діагностики ефективності експортно-імпоротної діяльності на наукових основах в умовах реального підприємства слід мати методичне забезпечення та сформовану технологію її проведення, що відображається у відповідному методичному підході. Важливість та актуальність цього методичного підходу обумовлюється також тим, що за його наявності скорочується час відшукування резервів та невикористаних можливостей підвищення ефективності експортно-імпоротної діяльності, розроблення відповідних управлінських рішень на підприємстві. Науковою основою методичного підходу до діагностики ефективності експортно-імпоротної діяльності підприємства є її теоретичне забезпечення, аналіз цієї ефективності, опис методів реалізації функцій діагностики в сучасних умовах, умов здійснення, перелік завдань та етапів, очікуваних результатів.

Першим етапом здійснення діагностики ефективності експортно-імпоротної діяльності підприємства є формування її мети, цілей та завдань, що в свою чергу пов'язано з реалізацією функцій діагностики, а саме: розпізнавальної, визначальної, оцінювальної, запобігаючої, прогнозуючої, відслідковувально-контролюючої, інформаційної, аналітичної, консультуючої, рекомендаційної.

Метою діагностики є встановлення діагнозу на основі розпізнання проблеми в ефективній експортно-імпортній діяльності підприємства для забезпечення її достатнього рівня. Цілі діагностики ефективної експортно-імпоротної діяльності розділяються за суб'єктами формування (власники, акціонери, управлінський персонал, спеціалісти, виконавці, органи державної влади), за терміном реалізації (довгострокові, середньострокові, короткострокові), за змістом (економічну ефективність даної діяльності підприємства; доцільну ефективність реалізації умов діяльності; вигідну ефективність реалізації інтересів підприємства на внутрішніх та зовнішніх ринках).

Згідно означеної мети завданнями діагностики ефективності експортно-імпоротної діяльності є розпізнання та ідентифікація, визначення ознак її стану, аналіз та оцінювання ознак її стану щодо рівня, тенденцій змін та еталонного (нормального) стану, аналіз та оцінювання факторів, які впливають на її стан, проміжний висновок про стан та виявлення проблеми, визначення причин проблеми в її стані, оцінка причинно-наслідкових зв'язків з факторами в існуючій проблемі, прогноз розвитку ознак та аналіз сценаріїв розвитку, контроль за станом ознак та їх відхиленнями, визначення умов для усунення проблеми, ведення бази даних про стан ефективності ЕІД, формування рекомендацій щодо підтримки нормального її стану та запобігання появи проблеми.

Оскільки в діагнозі виділяють ознаки проблеми, саму проблему, процеси її виникнення та протікання, причинно-наслідкові інші проблеми в стані об'єкту, наслідки проблеми, то слід першочергово аналізувати ознаки проблеми ефективності експортно-імпоротної діяльності за її ключовими показниками тобто індикаторами, які б системно виражали критерії цієї ефективності, які в свою чергу забезпечують достовірність діагнозу. Відомо, що критеріями в економіці є складні та елементарні ознаки, що відображають властивості тобто характеристики об'єкту. В економіко-математичному моделюванні розрізняють загальні та частинні критерії. Загальний критерій, як правило, конструється та є функцією в економіко-математичному моделюванні, тобто подається як цільова функція, яка досліджується на оптимум для встановлення рівня якості складної ознаки об'єкту. Загальний

критерій може бути векторною функцією, поняття якої є узагальненням поняття функції [10].

Отже, ознаки ефективності експортно-імпоротної діяльності мають бути такими, що за їх сукупністю та змістом можна було б розпізнати та ідентифікувати причину її проблеми. Аналіз праць провідних фахівців з проблем управління ефективності експортно-імпоротної діяльності дозволив встановити перелік основних ознак та відповідно показників, що є основними індикаторами цієї діяльності, це коефіцієнт ефективності експорту (x_1), коефіцієнт ефективності імпорту (x_2), коефіцієнт протермінованих зобов'язань (x_3), частка експорту у загальному обсязі реалізації підприємства (x_4), рентабельність продажів (x_5). Ця система показників задовольняє вимогам, які висуваються до системи показників для діагностики соціально-економічних систем, а саме: адекватно, цілісно, концептуально описувати об'єкт; бути ієрархічною, багатовимірною; виражатися метричними і неметричними величинами ознак; бути обмеженою; містити інформацію, порівнянню в просторі та часі. Взагалі діагностику можна проводити як за абсолютними, так і за відносними показниками, але останні об'єктивніше оцінюють явища та процеси в економіці, оскільки часто мають однакові шкали і їх можна порівнювати як у динаміці, так і в статичі – на різних підприємствах.

Оскільки діагностика ефективності ЕІД підприємства передбачає розпізнання та ідентифікацію, визначення ознак її стану, для цього слід аналізувати динаміку значень цих ознак (рис. 1 – 4).

Отже, аналіз рис. 1 – 4 свідчить про тенденцію зростання коефіцієнтів ефективності експорту та імпорту, а також позитивну (спадну) тенденцію змін коефіцієнта протермінованих зобов'язань; також маємо в останні роки зростання частки експорту у загальному обсязі реалізації підприємства, але негативну має тенденцію показник рентабельності продажів.

Для встановлення правильного діагнозу необхідно визначити інтегральні показники. Вимірювати рівень розвитку ефективності експортно-імпоротної діяльності доцільно за допомогою інтегральних показників, які обчислюються за такими методами як адитивна чи мультиплікативна згортка частинних показників з використанням коефіцієнтів ваги, як середні значення, метод таксономічного показника розвитку В. Плюти, метод показника якості Харрінгтона. Аналіз цих методів показав, що кожен з них має істотні переваги, а також недоліки, тому з урахуванням них рекомендується для вимірювання рівня ефективності експортно-імпоротної діяльності

підприємства використати модифікований метод побудови показника якості Харрінгтона [12]. При обчисленні цього інтегрального показника слід виконати такі етапи: змістовний аналіз кожного частинного показника та опис його за допомогою інструментів описової статистики; обґрунтування шкали перетворень значень частинного показника; розроблення окремих функцій перетворень значень частинного показника; обґрунтування узагальненої функції якості для згортки цих окремих функцій.

Отже, на основі аналізу рівня розвитку ефективності експортно-імпоротної діяльності первинно визначаються її проблеми, але при цьому аналіз слід доповнити оцінкою про динаміку

структурних змін ефективності, яка дозволяє діагностувати динаміку виникнення глибоких проблем, пов'язаних зі структурою змісту цієї ефективності. Обґрунтована логіка етапів методичного підходу обчислення інтегрального показника структурної динаміки ефективності ЕІДП дозволяє повніше розкрити суть проблеми відхилення рівня розвитку ефективності цієї діяльності від нормального. Також для виявлення причин цих відхилень важливо провести аналіз впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовищ на рівень розвитку ефективності експортно-імпоротної діяльності та її структурної динаміки.

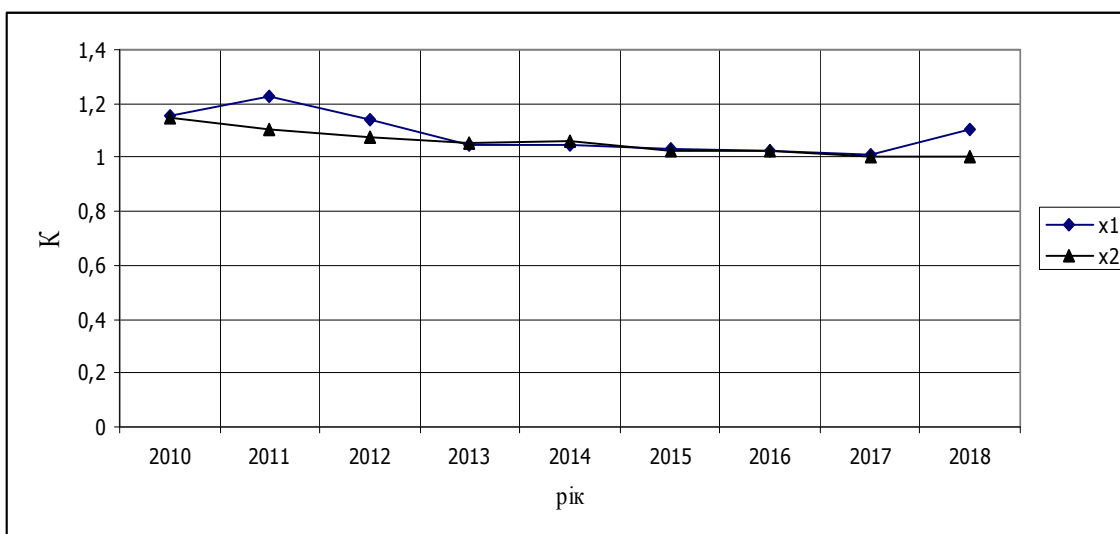

Рис. 1. Динаміка значень коефіцієнта ефективності експорту (x_1), коефіцієнта ефективності імпорту (x_2) підприємства ПАТ «Турбоатом»

Складено автором за матеріалами: [11]

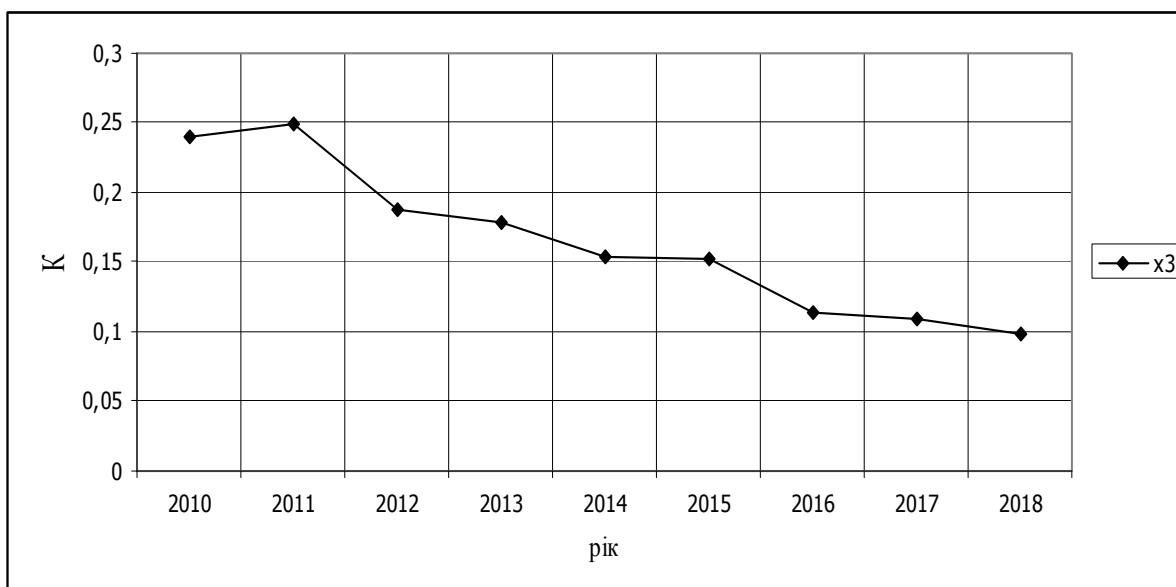

Рис. 2. Динаміка значень коефіцієнта протермінованих зобов'язань (x_3) підприємства ПАТ «Турбоатом»

Складено автором за матеріалами: [11]

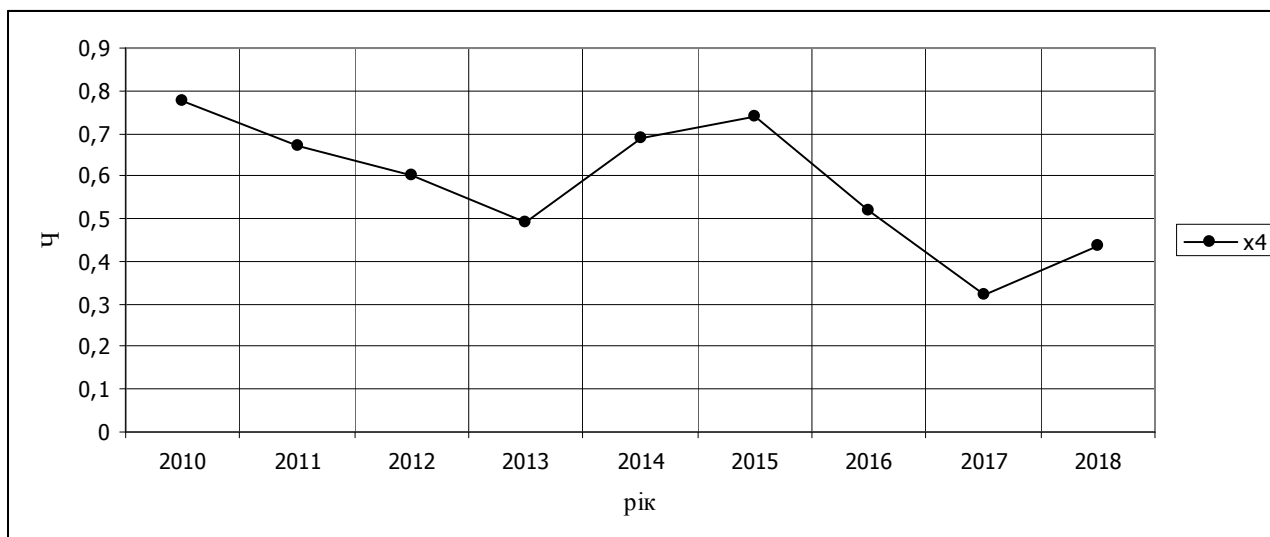

Рис. 3. Динаміка значень частки експорту у загальному обсязі реалізації підприємства (x_4) ПАТ «Турбоатом»

Складено автором за матеріалами: [11]

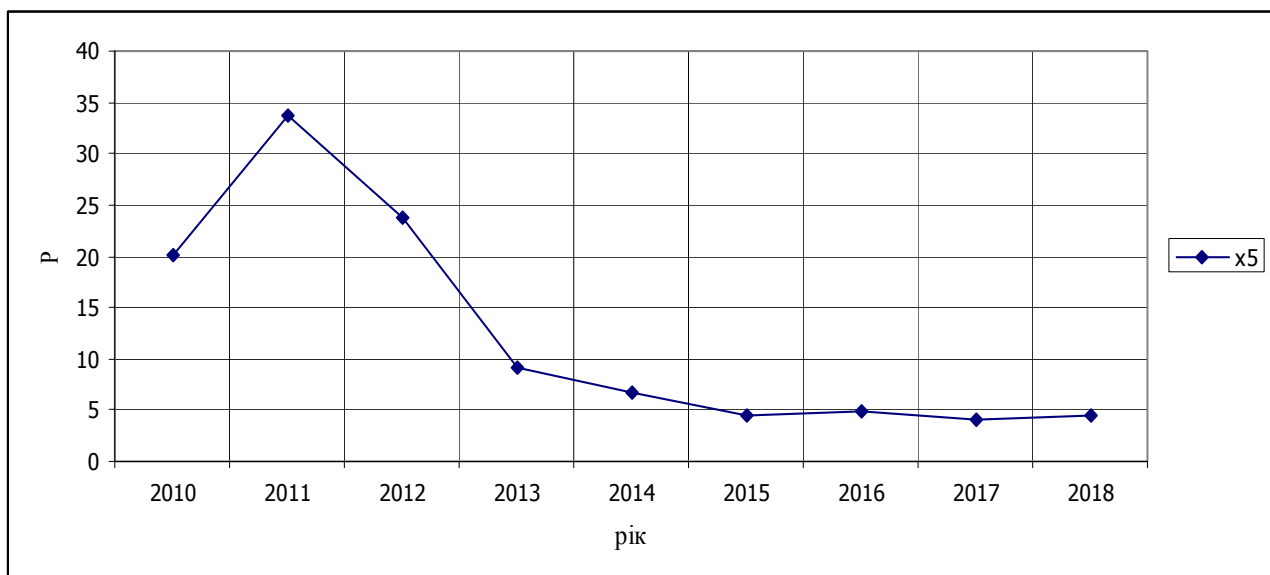

Рис. 4. Динаміка значень рентабельності продажів (x_5) підприємства ПАТ «Турбоатом»

Складено автором за матеріалами: [11]

Особливості сучасних політичних, економічних, соціальних умов розвитку України негативно впливають на ефективність експортно-імпоротної діяльності вітчизняних підприємств. Як уже було відмічено в попередніх розділах, що дестабілізуючими факторами розвитку ефективності експортно-імпоротної діяльності вітчизняних підприємств є розпочатий період рецесії міжнародної економіки, фактори глобального економічного розвитку (суттєва волатильність кон'юнктури світових ринків на певну продукцію українського експорту, зміна цінової кон'юнктури в ЄС на низку позицій, зокрема на пшеницю, кукурудзу та вугілля; економічна ситуація в ЄС; недостатня поінформованість бізнесу щодо виходу на ринок ЄС; брак системи просування експорту; недостатня пріоритетність і швидкість

роботи щодо відкриття доступу на ринок ЄС української продукції, нескоординованість дій усіх органів влади), політичні (припинення переміщення вантажів через лінію зіткнення залізничними та автомобільними шляхами у межах Донецької та Луганської областей; продовження торговельної агресії Росії (дія ембарго щодо поставок на її територію українських продовольчих товарів, застосування до українського експорту ставок РНС, неправомірна заборона транзиту її територією товарів українського походження до третіх країн), внутрішні макроекономічні фактори: значна сировинна спрямованість українського експорту та суттєва залежність вітчизняних підприємств від зовнішнього ринку збуту, що робить дуже вразливим від цінових коливань обсяг надходження валютних ресурсів; системні проблеми розвитку

зовнішньоекономічної діяльності (відшкодування ПДВ, валютне, митне та податкове регулювання) [12]. Як наслідок дії цих факторів є те, що сальдо торговельного балансу товарів і послуг в Україні за 2018 рік склалося негативним у сумі 5,8 млрд дол. і погіршилось на 3,3 млрд дол. відносно показника 2017 року. При цьому сальдо зовнішньоторговельного балансу товарів за 2018 рік також склалося від'ємним у сумі 9,8 млрд дол. і погіршилось на 3,5 млрд дол. [1].

Практикою перевірено, що така логіка етапів дозволяє розробляти дієві заходи та програми щодо управління цією діяльністю та підвищення її ефективності для посилення конкурентоспроможності України на зовнішніх ринках. Але цю діагностику слід розширити за рахунок врахування аналізу факторів впливу зовнішнього середовища на рівень ефективності ЕІД та її структурну динаміку.

Отже, для визначення впливу факторів зовнішнього середовища рекомендується обчислити регресійну залежність рівня розвитку ефективності експортно-імпоротної діяльності на підприємстві та її структурної динаміки від цих факторів. Щодо переліку факторів зовнішнього середовища, то відомі вітчизняні вчені рекомендують включити такі фактори, як ВВП на душу населення (грн, X_1), обсяг експорту товарів (млн. дол. США, X_2), обсяг імпорту товарів (млн. дол. США, X_3), прямі інвестиції в Україну (млн дол. США, X_4), індекс споживчих цін (X_5 , %), індекс промислової продукції (X_6 , %), індекс інфляції (X_7), курс долара відносно гривні (X_8), індекс конкурентоспроможності України (X_9) [2-9]. Для врахування сукупного впливу факторів зовнішнього середовища рекомендується спочатку обчислити факторний аналіз за показниками, а потім визначити вплив цих факторів на рівні розвитку ефективності експортно-імпоротної діяльності на підприємстві ПАТ «Турбоатом» та її структурної динаміки. Рівняння латентних факторів зовнішнього середовища мають вигляд:

$$F_{zc1} = 0,833X_1 - 0,728X_2 - 0,659X_3 - 0,9X_4 + \\ + 0,391X_5 + 0,133X_6 + 0,299X_7 + 0,924X_8 - 0,182X_9, \\ F_{zc2} = -0,092X_1 - 0,577X_2 - 0,669X_3 + 0,001X_4 + \\ + 0,776X_5 - 0,854X_6 + 0,828X_7 + 0,139X_8 - 0,829X_9.$$

Ці фактори пояснюють на 79,217% змінення значень показників зовнішнього середовища. На основі аналізу рейтингу факторних навантажень кожного показника визначаємо, що латентні фактори є негативними факторами відновлення розвитку країни; вони посилюють пояснення змісту один одного. Однією з функцій діагностики є оцінка причинно-наслідкових зв'язків з факторами в існуючій проблемі. Цю оцінку можна зробити на основі визначення залежності рівня

ефективності експортно-імпоротної діяльності та його структурної динаміки на підприємстві ПАТ «Турбоатом» від латентних факторів зовнішнього середовища визначається за обчисленими парними регресійними моделями, які мають такий вигляд:

$$I_p = \frac{1}{2,189 + 0,269F_1}, R^2 = 0,0993, F = 1,77,$$

$$I_p = \sqrt{0,252 - 0,077F_2}, R^2 = 0,1586, F = 1,82,$$

$$I_s = \frac{1}{3,602 + 0,031F_1}, R^2 = 0,0016, F = 0,01,$$

$$I_s = \sqrt{0,084 - 0,022F_2}, R^2 = 0,2033, F = 1,79$$

Отже, сумісний вплив факторів зовнішнього середовища на рівень ефективності експортно-імпоротної діяльності та його структурну динаміку на підприємстві не значний; слід проаналізувати вплив безпосередніх факторів таких як курс долара відносно гривні (X_8), прямі інвестиції в Україну (млн дол. США, X_4), ВВП на душу населення (грн, X_1), обсяг експорту товарів (млн. дол. США, X_2), обсяг імпорту товарів (млн. дол. США, X_3) (рейтинг сформовано за факторними навантаженнями F_1). Парні регресійні моделі залежності рівня ефективності експортно-імпоротної діяльності та його структурної динаміки на підприємстві від найвпливовіших за факторним аналізом факторів зовнішнього середовища мають вигляд:

$$I_p = \frac{1}{1,983 + 0,0006x_8}, R^2 = 0,131, F = 1,20,$$

$$I_p = \frac{1}{0,818 + \frac{53,32}{x_4}}, R^2 = 0,256, F = 2,76,$$

$$I_p = \frac{1}{1,94 + 1,07E - 10 \cdot x_1^2}, R^2 = 0,191, F = 1,89,$$

$$I_p = \frac{1}{2,263 - 3,04E - 11 \cdot x_2^2}, R^2 = 0,0053, F = 0,04,$$

$$I_p = \sqrt{0,145 + \frac{5551,45}{x_3}}, R^2 = 0,006, F = 0,51,$$

$$I_s = \sqrt{0,102 - \frac{0,219}{x_8}}, R^2 = 0,099, F = 0,88,$$

$$I_s = \frac{1}{3,23 + 0,0002x_4^2}, R^2 = 0,099, F = 0,88,$$

$$I_s = \sqrt{-0,03 + 0,01 \ln x_1}, R^2 = 0,028, F = 0,23,$$

$$I_s = \sqrt{0,036 + \frac{2275,03}{x_2}}, R^2 = 0,132, F = 1,22,$$

$$I_s = \sqrt{0,036 + \frac{2541,99}{x_3}}, R^2 = 0,20, F = 2,80.$$

Отже, обчислені моделі свідчать, що рівень ефективності експортно-імпоротної діяльності підприємства залежить тільки від прямих інвестицій в Україну (млн дол. США, X_4), від решти зовнішніх факторів він не залежить. При цьому рівень структурної динаміки ефективності експортно-імпоротної діяльності підприємства залежить тільки обсяг імпорту товарів (млн дол. США, X_3), від решти зовнішніх факторів він не залежить. Ці фактори слід використовувати як позитивні для зростання рівня ефективності експортно-імпоротної діяльності підприємства та його структурної динаміки.

Звичайно великий вплив на рівень ефективності експортно-імпоротної діяльності та його структурну динаміку на підприємстві здійснюють фактори внутрішнього середовища. Діагноз впливу основних факторів внутрішнього середовища буде об'єктивний, якщо розробляти когнітивну карту впливу факторів внутрішнього середовища підприємства на ефективність ЕІД підприємства. Були визначені системні фактори, які впливають на ефективність ЕІД підприємства, це фондovіддача, ресурсovіддача, коефіцієнт зносу основних засобів, витрати на 1 грн продукції, коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт мобільності активів, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, строк погашення дебіторської заборгованості.

Важливою функцією діагностики ефективності ЕІД підприємства є прогнозування розвитку її ознак та аналіз сценаріїв цього розвитку. Для прогнозування ознак ефективності ЕІД підприємства, його рівня та рівня структурної динаміки доцільно обчислювати моделі кривих росту, які подаються у вигляді функції часу $y = f(t)$, з огляду на те, що вплив інших факторів несуттєвий або непрямо враховується через фактор часу [12]. Прогнозування на основі моделей кривих росту має за основу екстраполяцію, що передбачає продовження в наступні періоди тенденції, яка встановлена у попередніх періодах. При обчисленні моделі кривих росту дотримуються таких етапів: 1) вибір однієї кривої, форма якої відповідає характеру зміни часового ряду та є найкращою з альтернативних, що визначено за коефіцієнтом детермінації; 2) оцінка параметрів обраних кривих; 3) перевірка адекватності обраних кривих прогнозованого процесу чи явища, оцінка точності моделей і остаточний вибір кривої росту; 4) розрахунок точкового та інтервального прогнозів [17]. Отже, вибір найкращого рівняння

для побудови тренду здійснюють шляхом перебору основних форм тренду, розрахунку за кожним рівнянням скоригованого коефіцієнта детермінації і вибір рівняння тренду з максимальним значенням скоригованого коефіцієнта детермінації.

Статистична якість побудованих моделей кривих росту для прогнозу визначається за критеріями перевірки якості побудованих регресійних моделей: критерієм Стюдента (t), критерієм Фішера (F), критерієм Дарбіна-Уотсона (DW). Існування автокореляції залишків може істотно спотворювати прогнозні значення, тому якщо критерій Дарбіна – Уотсона підтверджує існування автокореляції залишків у моделі, на основі такої моделі не слід обчислювати прогноз.

З використанням статистичного пакета Statgraphics Centurion було обчислено моделі прогнозування значень частинних показників ефективності ЕІД підприємства на основі кривих росту підприємства ПАТ «Турбоатом», а саме:

$$x_1 = \frac{1}{0,836 + 0,061 \ln t}, R^2 = 0,542, F = 8,28, DW = 1,684,$$

$$x_2 = \sqrt{1,318 - 0,142 \ln t}, R^2 = 0,986, F = 486,02, DW = 3,056,$$

$$x_3 = \frac{1}{4,242 + 0,078 t^2}, R^2 = 0,963, F = 184,42, DW = 2,68,$$

$$x_4 = \exp^{-0,342 - 0,007 t^2}, R^2 = 0,514, F = 7,39, DW = 1,95,$$

$$x_5 = \frac{1}{-0,007 + 0,03 t}, R^2 = 0,884, F = 52,93, DW = 1,532,$$

$$I_p = \frac{1}{1,972 + 0,007 t^2}, R^2 = 0,1163, F = 0,92, DW = 1,86,$$

$$I_s = \sqrt{0,073 + 0,002 t}, R^2 = 0,029, F = 0,21, DW = 2,638.$$

За критеріями придатні для опису та прогнозу моделі ознак, а моделі рівнів статистично не якісні. Прогнозні значення показників ефективності ЕІД за цими рівняннями на наступні три роки такі:

для коефіцієнта ефективності експорту (x_1) 1,024; 1,0179; 1,01245;

коефіцієнта ефективності імпорту (x_2) 0,9957; 0,9889; 0,9827;

коефіцієнта протермінованих зобов'язань (x_3) 0,0832; 0,0733; 0,0648;

частки експорту у загальному обсязі реалізації підприємства (x_4) 0,3404; 0,2917; 0,2464;

рентабельності продажів (x_5) 3,4292; 3,1103; 2,8457.

Отже, за прогнозними значеннями показників ефективності ЕІД маємо тенденції зниження всіх значень, це погана тенденція і підприємству слід терміново розробляти програму заходів. Тільки зниження показника протермінованих зобов'язань є доброю тенденцією.

Отже, здійснення діагностики ефективності експортно-імпоротної діяльності підприємства має відбуватись методично згідно відповідних етапів (табл.1); це забезпечує комплексне управління ефективністю експортно-імпоротної діяльності для її розвитку.

Таблиця 1

Методичний підхід до діагностики ефективності експортно-імпоротної діяльності підприємства

Завдання діагностики згідно її функціям	Методи вирішення завдань	Очікувані результати
Етап 1. Розпізнання та ідентифікація ознак ефективності експортно-імпоротної діяльності підприємства		
Формувати системи ознак ефективності експортно-імпоротної діяльності підприємства для його діагностики	Методи аналізу та синтезу	Система показників діагностики ефективності експортно-імпоротної діяльності підприємства Визначений стан ефективності експортно-імпоротної діяльності підприємства
Етап 2. Вибір інструментів та аналітичних процедур діагностики ефективності експортно-імпоротної діяльності підприємства		
Аналізувати переваги та недоліки наявних інструментів та аналітичних процедур для здійснення діагностики ефективності експортно-імпоротної діяльності підприємства	Методи аналізу та синтезу	Склад інструментів та аналітичних процедур діагностики ефективності експортно-імпоротної діяльності підприємства
Етап 3. Відслідкування та контроль зміни значень частинних показників ефективності експортно-імпоротної діяльності в динаміці		
Спостерігати за зміною значень частинних показників ефективності експортно-імпоротної діяльності та їх тенденціями відповідно до закономірностей в економіці підприємства	Методи аналізу та синтезу, інструменти описової статистики	Висновки щодо відповідності змін значень частинних показників ефективності експортно-імпоротної діяльності і тенденцій до їх змін
4. Аналіз та оцінювання рівня ефективності експортно-імпоротної діяльності, тенденцій його зміни та еталонного (нормального) стану		
Визначити рівень ефективності експортно-імпоротної діяльності підприємства на основі інтегрального показника	Модифікований метод побудови показника якості Харрінгтона	Значення інтегрального показника рівня ефективності експортно-імпоротної діяльності
Етап 5. Відслідкування та контроль зміни структурної динаміки ефективності експортно-імпоротної діяльності підприємства		
Визначити структурну динаміку ефективності експортно-імпоротної діяльності підприємства на основі динамічного структурного еталону	Метод побудови інтегрального показника структурної динаміки ефективності	Значення інтегрального показника рівня структурної динаміки ефективності експортно-імпоротної діяльності
Етап 6. Аналіз впливу факторів зовнішнього середовища на ефективність експортно-імпоротної діяльності підприємства		
Визначити фактори впливу зовнішнього середовища на ефективність експортно-імпоротної діяльності підприємства	Факторний аналіз, багатофакторний регресійний аналіз	Сукупність найвпливовіших факторів зовнішнього середовища на рівні ефективності експортно-імпоротної діяльності та його структурної динаміки

Завдання діагностики згідно її функціям	Методи вирішення завдань	Очікувані результати
7. Аналіз впливу факторів внутрішнього середовища на ефективність експортно-імпоротної діяльності підприємства		
Визначити фактори впливу внутрішнього середовища на ефективність експортно-імпоротної діяльності підприємства	Факторний аналіз, багатофакторний регресійний аналіз	Сукупність найвпливовіших факторів внутрішнього середовища на рівні ефективності експортно-імпоротної діяльності та його структурної динаміки; когнітивна карта впливу виробничо-фінансових факторів на ефективність експортно-імпоротної діяльності підприємства
8. Прогнозування показників ефективності експортно-імпоротної діяльності підприємства для діагностики розвитку її стану		
Визначити прогноз значень показників ефективності експортно-імпоротної діяльності підприємства	Моделі кривих росту	Основні прогностичні тенденції змін значень показників ефективності експортно-імпоротної діяльності підприємства
9. Розроблення управлінських рішень щодо підвищення ефективності експортно-імпоротної діяльності підприємства на основі результатів її діагностики		
Визначити проблеми та резерви підвищення ефективності експортно-імпоротної діяльності підприємства	Економічний аналіз, стратегічний аналіз,	Раціональне управлінське рішення щодо підвищення ефективності експортно-імпоротної діяльності. Обґрунтована програма управлінських заходів щодо підвищення ефективності експортно-імпоротної діяльності.

Висновок. Пропонований методичний підхід до діагностики ефективності експортно-імпоротної діяльності підприємства має переваги завдяки своєму науковому підґрунтя, комплексній реалізації функцій діагностики, використанню сучасних аналітичних інструментів.

METHODOLOGICAL DIAGNOSTICS OF EFFICIENCY OF EXPORT AND IMPORT ENTERPRISE ACTIVITIES

Grynkо Pavlo Olegovich, postgraduate student of Department of Higher Mathematics, Economic and Mathematical Methods of Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Ukraine, Nauki avenue, 9-A, Kharkiv, 61166, Ukraine, email: grynko.po@i.ua; ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5591-174X>

As a result of objective diagnostics, which has a scientific basis and uses information and analytical tools, identify real ways to improve the efficiency of export-import activities of the enterprise. The subject of the study in the article is the methodological support of the effectiveness of export-import activities of the enterprise. The purpose of the article is to justify a methodological approach to diagnosing the effectiveness of export-import activities of modern industrial enterprises conducting foreign economic activity. Objective: to study the problems of diagnosing the effectiveness of export-import activities in a real enterprise, namely OJSC Turboatom. General scientific methods are used: theoretical-logical and system analyzes - to justify a system of indicators of the effectiveness of export-import activities of the enterprise; methods for constructing integral indicators - to determine the levels of efficiency of export-import activities and its structural dynamics; factorial and regression analyzes - determining the influence of factors of the internal and external environment at the level of efficiency of export-import activities; growth curve models - for predicting the values of particular and integral indicators. The following results were obtained: on the basis of the proposed tools and the well-founded logic of the stages of diagnosing the effectiveness of export-import activities, a methodological approach to diagnosis was developed. Conclusions: it is advisable to use the methodological approach in managing the effectiveness of export-import activities of the enterprise and developing an effective managerial solution.

Key words: efficiency of export-import activities, information and analytical tools, methodological approach, management decision.

МЕТОДИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ДИАГНОСТИКИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЭКСПОРТНО-ИМПОРТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Гринько Павел Олегович, аспирант кафедры высшей математики и экономико-математических методов Харьковского национального экономического университета имени Семена Кузнеця, пр. Науки 9А, г. Харьков, Украина, 61166, email: grynko.po@i.ua; ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5591-174X>

В результате объективной диагностики, имеющей научное основание и использующая информационно-аналитические инструменты, выявляют реальные пути повышения эффективности экспортно-импортной деятельности предприятия. Предметом

исследования в статье является методическое обеспечение эффективности экспортно-импортной деятельности предприятия. Цель статьи состоит в обосновании методического подхода к диагностике эффективности экспортно-импортной деятельности современных промышленных предприятий, ведущих внешнеэкономическую деятельность. Задача: исследование проблем диагностики эффективности экспортно-импортной деятельности в условиях реального предприятия, а именно ОАО «Турбоатом». Используются общенаучные методы: теоретико-логический и системный анализы – для обоснования системы показателей эффективности экспортно-импортной деятельности предприятия; методы построения интегральных показателей - для определения уровней эффективности экспортно-импортной деятельности и ее структурной динамики; факторный и регрессионный анализы - определения влияния факторов внутренней и внешней среды на уровне эффективности экспортно-импортной деятельности; модели кривых роста - для прогнозирования значений частных и интегральных показателей. Получены следующие результаты: на основе предлагаемых инструментов и обоснованной логики этапов осуществления диагностики эффективности экспортно-импортной деятельности разработан методический подход к диагностике. Выводы: методический подход целесообразно использовать в управлении эффективностью экспортно-импортной деятельности предприятия и разработке действенного управленческого решения.

Ключевые слова: эффективность экспортно-импортной деятельности, информационно-аналитические инструменты, методический подход, управленческое решение.

References

1. Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine Available at: <http://www.me.gov.ua/?lang=en-GB>
2. Mazaraki A.A. (Ed) (2014) *Strategiya postkrizisnogo razvitiya vneshneekonomicheskogo sektora Ukrainy* [Strategy of post-crisis development of the foreign economic sector of Ukraine]. Kiev: Nats. Torg-ekon.univ. (in Ukrainian)
3. Andrishin V.P. (2014) Faktoru efektyvnosti eksportnoi diyalnosti pidpruyamstva [Factors of efficiency of export activity of the enterprise]. *Naukovui visnuk Hersonskogo derzhavnogo universitet*, 5, 11-14. (in Ukrainian)
4. Dunska A. (2016) Eksportno-importna diyalnist Ukrainy [Export-import activity of Ukraine]. *Zovnishnya torhivlya; ekonomika, finansu, pravo*, 3, 36-46. (in Ukrainian)
5. Barannik I.O., Minenkova O.V. (2016) *Monitoring faktoriv zovnishnogo seredovisha promislivogo pidpruyamstva* [Monitoring of environmental factors of an industrial enterprise] Materialu Mizhnarodnoi naykovo-praktuchnoi konferentsii «Sychnasni problemu upravlinnya pidpruyamstvam; teoriya i praktika». Kharkiv: «NTMT». (in Ukrainian)
6. Malyarets L., Draskovi M., Proskurnina N., Dorokhov O., & Vovk V. (2018) Analytical support for forming the strategy of export-import activity development of enterprises in Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*, Vol. 16, Is. 3, 2018, 423-431. (in Ukrainian)
7. Melnik O.G., Logvinenko Y.L. Indukatoru otsinivanya efektyvnosti zovnishnyoeconomichnoi diyalnosti [Indicators for assessing the effectiveness of foreign economic activity]. Available at: <http://ena.lp.edu.ua>. (in Ukrainian)
8. Chalapko (Kalnik) L.D., Peretyatko L.A., Kozak S.I. (2016) Eksportnyi potentzial Ukrainy: problemu I perspektivu realizatsii [Export potential of Ukraine: problems and prospects for realization]. *Naukovui visnuk NLTU Ukrainy*: 266, 247-253. (in Ukrainian)
9. Shkurupiy O.V. (2012) *Zovnishnyoeconomichnoi diyalnist pidpruyamstva* [Foreign economic activity of the enterprise], K.: Tsentru uchbovoi literature. (in Ukrainian)
10. Malyarets L., Grynko P. (2019) *Modelyuvanny kruteriyv efektyvnosti eksportno-importnoy diyalnosti pidpruyamstva* [Modeling of criteria of efficiency of export-import activity of the enterprise]. Materialu Mizhnarodnoi naykovo-praktuchoi konferentsiyi «Cuchasni problemu upravlinnya pidpruyamstvam; teoriy i praktika». Kharkiv: FOP Panov A.M. (in Ukrainian)
11. PAT «TURBOATOM». Available at: <http://www.turboatom.com.ua/>
12. Malyarets L.M. (2014) *Economiko-matematuchi metodu ta modeli* [Economic and mathematical methods and models], Kharkiv: Vud. KHEU im. S. Kuznetsy. (in Ukrainian)